

Zygmunt Bauman

«El creixement del PIB només fa més rics els rics»

No és cert que l'actual model econòmic, que durant els últims 30 anys ha fet augmentar la bretxa entre la minoria rica i la majoria pobra, sigui l'únic possible. Aquest sociòleg, que convida a desconfiar del mite del creixement econòmic, n'està convençut.

PER **JUAN FERNÁNDEZ**

Poznan (Polònia), 1925. Sociòleg i assagista.

Hi ha pensadors als quals l'edat els acaba tancant el camp de visió, i altres a qui el pas del temps aconsegueix obrir-los cada vegada més l'angular. El sociòleg Zygmunt Bauman pertany a aquesta última categoria de savis capaços de descriure boscos on altres tot just hi palpen arbres, i interpretar significats on la majoria només percep senyals. En 88 anys, els seus ulls han vist desfil·lar el feixisme, la guerra, la proclamació de la societat del benestar i la discreta instauració d'un sistema econòmic que en les últimes tres dècades ha anat engrandint la bretxa que separa una minoria acabalada, cada vegada més rica, del gruix de la població, cada dia més precari.

En l'era de la *societat líquida* –terme que ell mateix va encunyar–, l'actual crisi sembla haver arribat per cargolar aquest model, contra el qual l'investigador llança des de la portada del seu últim llibre, editat per Paidós, una pregunta retòrica: *¿La riqueza de unos pocos nos beneficia a todos?*

–El 1960, el salari mitjà d'un alt executiu dels Estats Units era 12 vegades més gran que el sou mitjà d'un operari. El 2000, la desproporció pujava a 530 vegades. ¿Aquest món qui l'ha dissenyat, Rockefeller?

–L'hem dissenyat les persones. El primer gran error que s'acostuma a cometre a l'analitzar els fenòmens socials consisteix a creure que les coses passen perquè sí, com si fossin fenòmens naturals. Això és fals. Som els homes i les dones els que decidim com vivim, res del que ens passa ens ve donat de dalt, tot depèn de nosaltres. Les necessitats d'avui són el sediment de les decisions que es van prendre en el passat.

–¿Quan vam decidir viure en un món en què els rics serien cada dia més rics, i els pobres, més pobres?

–Hi ha un moment clau: la dècada dels 70. La regulació dels mercats laborals que hi va haver aquells anys va canviar el panorama. Els sindicats van començar a perdre força, els treballadors ens vam convertir en competidors dels altres treballadors, i es va trencar l'equilibri que hi havia entre patrons i empleats.

Membre d'una família jueva sense recursos, va fugir dels nazis a l'URSS i, després de tornar a Polònia i exercir de professor de Filosofia i Sociologia a Varsòvia, el 1968 es va veure obligat a emigrar davant la política antisemita imposada pel Govern comunista polonès.

Des del 1971, resideix a Leeds (Anglaterra), i ha estat professor de Sociologia a la seva universitat durant gairebé dues dècades, tot i que també ha impartit classes a Israel, els EUA i el Canadà. Durant els últims 20 anys ha desenvolupat el seu concepte de 'modernitat líquida' per descriure l'època actual.

El 2010, va rebre el premi Príncep d'Astúries de Comunicació i Humanitats juntament amb el sociòleg francès Alain Touraine.

–¿Quin equilibri?

–Antigament, es tenien por però es necessitaven. Els anys 20, Henry Ford va doblar el sou als seus operaris perquè compressin els cotxes que fabricaven i, sobretot, per tenir-los contents i perquè no se n'anessin a la General Motors. Avui els patrons estan alliberats d'aquest compromís. Si el treballador no accepta les seves regles, tanca la fàbrica i se l'emporta a la Xina. Davant d'això, la gent aguanta situacions de desigualtat cada vegada més grans, amb el consol d'uns quants mites falsos.

–¿Com quins?

–El principal, el del creixement econòmic. Després de Margaret Thatcher, tots els líders mundials, tant d'esquerres com de dretes, van abraçar el dogma que créixer era la solució de tots els problemes. De fet, quan no hi ha creixement entren en pànic. La majoria de les economies fa 30 anys que veuen augmentar el seu PIB, però això només ha servit per fer més rics els rics i perquè creixi la desigualtat entre ells i els pobres.

–També ha disminuït la pobresa al món.

–A canvi d'augmentar la incertesa. Avui no veiem malgirbats pels carrers, però el sentiment d'exclusió social arriba cada vegada a més gent. Si perds la feina, el missatge que et llancen és: «La culpa és teva». L'antic proletariat ha sigut substituït per un precariat que posa cara a la nova generació de pobres i exclosos. Per primera vegada en 100 anys, els joves seran incapaços, no només de superar, sinó fins i tot d'igualar, el nivell de vida dels seus pares.

–Se'ns diu que no hi ha un model alternatiu.

–Quan un grup accepta una creença com a certa, acaba organitzant el seu món perquè sigui congruent amb aquest pensament. És a dir: la realitat s'adapta a aquesta idea, no al revés. Hem assumit que el model liberal capitalista que tenim és l'únic possible, però no és cert. Només necessitaríem reordenar els valors i les normes que ens guien per comprovar-ho.

–¿Canviar els valors de la societat?

–Imagini's que ens regíssim pel patró de la col·laboració en comptes de la competència, que és la que governa les nostres relacions humanes i

JUAN MANUEL PRATS

Zygmunt Bauman, amb els ulls ben oberts, dijous passat, a Madrid.

econòmiques. Imagini's que valéssim més l'orgull de la feina ben feta que l'acumulació de riqueses. Imagini's que es possessin de moda maneres de buscar la felicitat que fossin més senzilles i menys cares que tenir l'últim model de mòbil o passar la tarda al centre comercial.

-Vostè demana molta imaginació.

-Costa de veure perquè el mercat del consum ha aconseguit colonitzar tots els àmbits de l'activitat humana, incloent-hi l'amor. Avui expressem afecte comprant un anell de brillants. El pare que no pot passar més temps amb el seu fill el compensa comprant-li una joguina. El consumisme s'ha convertit en una virtut moral, la gent va a les botigues a comprar tranquil·litzants contra el sentiment de culpa. Tot això li va molt bé a aquest model que només aspira que el creixement del PIB sigui unes dècimes més gran.

-¿No és cert que sempre hi ha hagut rics i pobres?

-Sí, sens dubte. El problema és que ara aquest desequilibri s'ha desbotat. D'altra banda, que sempre hi hagi hagut desigualtat no ens pot ser-

vir de consol, perquè ja no som a la selva, hem evolucionat, la societat és una creació humana, no hi ha un determinisme biològic que ens obligui a suportar aquests desequilibris tan grans. El que ens passa depèn de les decisions de les persones; n'hi hauria prou de canviar aquestes decisions perquè el paisatge social es modifiqués.

-¿Com es faria?

-No sé respondre aquesta pregunta. Jo no faig prediccions, em limito a analitzar realitats i a detectar tendències. La situació és difícil perquè en aquesta modernitat líquida en la qual vivim, el poder s'ha separat de la política. Quan jo era jove, l'Estat tenia el poder i aplicava les polítiques. Avui el poder s'ha evaporat, ja no és on era, però la política segueix lluitant amb les armes del segle XIX. Mentre l'Estat no recuperi el poder, estem condemnats a posar pedaçs als problemes amb solucions temporals.

-¿Veiu algun senyal d'esperança?

-Benjamin Barber, el gran científic polític nord-americà, diu que l'esperança de la nostra societat és a les grans ciutats, perquè aquest és un

“

«Per primera vegada en 100 anys, els joves seran incapaços d'igualar el nivell de vida dels seus pares»

tipus d'agregació humana que permet a l'individu arribar al que està a l'abast dels seus ulls i intervenir-hi, tocar poder. És possible que tingui raó. Ara mateix s'estan assajant noves formes de fer política. Uns tenen les seves esperances posades a internet; altres, en les manifestacions al carrer. Només són proves. Encara s'ha de veure en què queda això, però passarà alguna cosa, no en tinguí cap dubte.

-Ha esmentat internet. ¿En quina mesura influirà en els moviments socials de les properes dècades?

-Serà determinant, però encara no està clar quin sentit tindrà. Internet pot connectar-me amb persones que són a l'altra punta del planeta, però també pot acabar envoltant-me exclusivament d'una comunitat d'individus que pensen igual que jo. Si el seu final és aquest, serà un desastre, perquè no haurà fomentat el diàleg. En una xarxa virtual és molt fàcil entrar-hi, però també és molt fàcil sortir-ne, només s'ha de fer clic, no hi ha un compromís personal. Aquest és un tret molt típic de la modernitat líquida en la qual vivim. No volem sentir-nos responsables, ni obligats, ni

amb càrrec de consciència.

-Deu saber que a Catalunya ha crescut durant els últims anys el desig de formar un estat independent. Com a sociòleg, ¿què en pensa?

-Té a veure amb la forma en què s'ha constituït la Unió Europea. És normal que a Barcelona hi hagi qui vegi innecessari passar per Madrid per arribar a Brussel·les. Passa el mateix entre Llombardia i Roma, i entre Escòcia i Londres. També és una conseqüència de les diferències que ens separen, que són bones, perquè en elles hi ha la base de la creativitat. Barcelona és diferent de Madrid, i això no desapareixerà, per molt que ho vulguin alguns.

-I llavors el conflicte, ¿com se soluciona?

-Amb diàleg verdader, que ha de complir tres requisits. Ha de ser informal, sense agendes definides abans que comenci. Ha de ser obert, sense postures inamovibles, acceptant la possibilitat de canviar d'opinió. I finalment, s'ha d'orientar cap a la interacció i la cooperació, sense vencedors ni vençuts. El nostre futur depèn del fet que aprenguem a utilitzar l'art del diàleg. ≡